

1.

Als de schrijver van het bijbelse traktaatje dat wij 'Prediker' noemen vandaag geleefd zou hebben en onze verzuchtingen over deze wereld, over de verschrikkingen van deze zomer zou horen, zou hij zeggen: niets nieuws onder de zon: onrecht, onderdrukking, tranen, moeite die niet loont, ontroostbare mensen die sterven en niet gelukkig zijn. Als iemand zegt: dat is nieuw, nooit eerder gebeurd, ongehoord, dan verzucht hij: welnee, dat is er allemaal al eerder geweest lang vóór ons. Vroeger tijden waren echt niet beter, nooit beter geweest. Er zijn altijd mensen die het goede proberen te doen en mensen die onrecht plegen, in het groot en in het klein, achter de voordeur en voor het oog van de camera's. De brutalen hebben de halve wereld en de goedgezinden hebben doorgaans het nakijken. Is dat pessimisme, realisme of cynisme? Dat hangt ervan af. Als het daarbij blijft, als dat je wereldbeeld kleurt, of beter ontkleurt, dan word je al gauw een stuk chagrijn, een Trump, een Wilders, of een van hun sympathisanten. Is Prediker ook zo'n stuk chagrijn, een oude mopperkont op de achterste kerkbank? En zo ja, waarom staat hij dan pontificaal in de bijbel, in het gezelschap van Job, Psalmen en Spreuken, dichtbij het hooggestemde Hooglied?

De schrijver van Prediker - *Qohelet* in het Hebreeuws, *Ecclesiasticus* – 'ekkleesiaan' - in het Latijn - zegt van zichzelf dat hij een grote koning is geweest en een glanscarrière achter de rug heeft: wijngaarden, hoven en parken aangelegd, schatten verzameld, zilver en goud. Maar dat is allemaal ijdelheid, want dwaze opvolgers breken alles weer even hard af wat je hebt opgebouwd, en je kan toch niets in je graf meenemen. Het ligt voor de hand dat de Prediker hier omziet naar de glorie van het koninkrijk Israël onder de grote koning Salomo. Als hij zijn pamflet schrijft is dat een heel ver verleden, opgegaan in lucht en leegte, en is Israël al weer eeuwen de speelbal van elkaar afwisselende wereldmachten, nu zijn het de Grieken.

Prediker behoort tot de bijbelse wijsheidsliteratuur, tot de 'filosofie' van Israël. Die filosofie ontstond zo'n 2200 jaar geleden, in de tijd van de Griekse overheersing. Misschien was het ook een reactie op de Griekse filosofie. Die was populair, groots en meeslepend, met sterren als Plotinus, Plato, Sokrates en Aristoteles. Dat is hogere wijsheid, hogeschoolwijsheid, je kunt het nog steeds studeren. Wijsheid die vooral te maken heeft met de kunst van het debatteren en logisch redeneren, met de ratio, het hoofd, minder met het hart.

De wijsheid van Prediker en consorten als Jezus Sirach is minder spectaculair, het is *ervaringswijsheid*. Het zijn verzuchtingen, overwegingen en commentaren naar aanleiding van alles wat zij in deze wereld meegemaakt hebben, aan den lijve ondervonden. Het is hartstochtelijke opinie, maatschappijkritiek en levensleer. En ze weten heel goed dat die wijsheid in deze wereld geen poot aan de grond krijgt.

De bijbelse filosofen zijn geen cynici, maar zieners zonder gekleurde brillen, die alles onder de zon van alle kanten bezien. Hun 'zienisme' (*sic*) is nietsontziend, onthullend, vaak beschamend. Zij kijken, spreken en schrijven net als de profeten, die zieners en zieneressen van Israël, over de vuile handen en de misdaden van de heersers en hun trawanten, de ploerten en schenders van deze wereld. En zij koesteren geen goedkope illusies dat het allemaal wel goed zal komen. Eerder zal het nog slechter gaan, want de put wordt niet gedempt voor het kalf verdrongen is, en menselijke ezels stootten zich steeds opnieuw aan dezelfde steen. Dat zij allemaal echt bijbelse ervaringswijsheden.

2.

Maar wat heb je aan die wijsheid over als je de dagelijkse portie ellende onder zon in ogenschouw neemt? Wat moet je bij de stroom berichten over aanslagen nog anders dan zuchten en hopen dat ze op afstand blijven? En als je een serieuze presidentskandidaat van het machtigste land ter wereld als een dolle hond hoort blaffen en raaskallen, wat kun je dan anders dan hopen dat die andere kandidaat wint, hoe belegerd en weinig fris haar politieke agenda ook is? En wat zal het domino-effect

zijn van de op quasi-democratische wijze tot stand gekomen Brexit? Je houdt je hart vast en stelt je hoop maar weer op ons bloedarmoedige Europa met zijn wankele banken. Deze wereld, er is geen ander, we zullen het ermee moeten doen. Maar wat en hoe?

Het advies van Prediker is duidelijk en hij heeft het voor alle duidelijkheid vaak herhaald: 'Laat dan de mens zich immer verheugen, zolang hij leven mag onder de zon'. 'Ik weet niets beters', zegt hij, 'dan dat de mens vrolijk is bij alles wat hij doet, dat is zijn deel', - dat is zijn aandeel, daar moet hij het mee doen, nee – dat lijkt teveel op een uitspraak van de rijdende rechter - daar *má*g hij het mee doen, dat is 'genade'. Je verheugen, eten, drinken, vrienden maken, en daarbij doen wat je handen vinden om te doen, dat is een godsgeschenk. Doen wat je in deze wereld te doen staat, wat je te doen krijgt. En daarbij houvast vinden in de Thora, die tien evidente, richting wijzende woorden, richting wijsheid. En je moet niet verwachten dat wat je doet zichtbaar en meetbaar bijdraagt aan een betere wereld. Daar heb je helemaal geen zicht op, daar moet je het ook niet voor doen. Het heeft geen zin ons te verheugen op wat 'hierna' komt, zegt Prediker, want daar weten wij niets van. We moeten 'wat hierna' komt zoeken in het 'hiernu'. Dat is ook de betekenis van die zin uit het evangelie: 'het koninkrijk der hemelen is midden onder u'. De hemel is hier, pal naast de hel, en we mogen niet toestaan dat de hel de hemel overmeestert, verduistert. Want we zijn, met woorden van Paulus: 'kinderen van het licht, kinderen van de dag, niet van de nacht en van de duisternis.' (1 Tess 5:5).

'Het licht is zoet, licht van de zon, goed voor onze ogen het licht. Er zullen donkere dagen komen, er zal nog weten zijn van licht.' Ook dat is geschreven door die man die in zal leven wel zo'n beetje alles wat denkbaar is onder de zon heeft meegemaakt De bijbel biedt geen andere troost dan het licht waarin wij de mensen en de dingen duidelijk en scherp kunnen zien, opdat we ons niet laten misleiden. 'De duisternis heeft het licht niet overmeesterd'. Het licht van in de beginne is een aanhoudend, koppig licht dat overwint. Maar wat betekent dat voor al die ontheemde mensen, in troosteloze kampen en belegerde steden? Voor allen die ontroostbaar treuren om hun dierbaren die door aanslagen in een klap zijn weggevaagd? Wacht ook in hun diepe nacht het licht geduldig op een nieuwe morgen?

3.

Het is vakantietijd. Langs de Turkse kusten verheugen nog steeds tienduizenden zich onbekommerd in hun all inclusive-vakanties. Van de miljoenen vluchtelingen daar, de oorlog met de Koerden, de aanslagen, de coup en haar explosieve gevolgen merken ze weinig of niets. In Nice liep de Promenade des Anglais daags na de wrede aanslag al weer vol lachende en elkaar kiekende mensen. Mag dat? Mag je vakantie nemen van deze wereld? Nee, wel *in*, maar niet *van* deze wereld, dat zou gemakzuchtig zijn en wreed. Want je kunt de wereld niet buitensluiten, je niet afsluiten van wat er gebeurt. Je moet blijven kijken, de wereld lezen, *zien*. Niet met wanhopige, maar met hoopvolle, wijs geworden ogen, die wel weten dat zó de wereld is, maar ook dat er een andere is, meestal verborgen voor het oog van de media, overal en nergens. Je kunt daar iedere morgen opnieuw mee beginnen in je eigen huis, in de binnenste kamer van je eigen ziel. Zo leert ons Psalm 101, vrij vertaald: streef naar het zuivere daglicht, gedoog niet één onwaar woord, duldt geen spatje laster, hoogmoed, hoon. En, zo raadt onze Prediker aan: 'Laten uw woorden weinige zijn', weinige, maar transparante, eerlijke woorden. En zo, zegt de Psalm, bouw je aan een 'doorzichtig huis', waar je veilig kunt wonen met wie dan ook die je lief is. Met vriend én vreemdeling, voegt heel de bijbel er vermanend aan toe. Een open huis waar geen terreurdreiging heerst - code groen. Waar zonder grote illusies en overspannen verwachtingen, in het verborgene wordt gedaan wat nodig is, en waar onderhuids, in het verborgene, een goedaardige wereld groeit.

Laten we hopen dat deze Ekklesia het komende seizoen bij tijd en wijle weer zo'n huis mag zijn. Een huis van dankbaarheid, van dankzegging ('eucharistie'). En, geheel in de geest van Prediker, die oeroude 'Ekklesiaan', ook een huis van plezier, van echte, diep gedeelde vreugde om het simpele bestaan: dat wij nog leven, dat wij elkaar nog hebben, dat het nog duurt, dat wij het zingen.